PIRKANMAAN KÄRÄJÄOIKEUS
Kelloportinkatu 5 A
33100 Tampere

LAUSUNTO
22.10.2021

EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNALLE

Viite: Lakivaliokunta 26.10.2021 klo 11:15/ HE 7/2021 vp / Asiantuntijapyyntö 18.10.2021

Asia: Esitän asiantuntijalausuntonani seuraavan.

> Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia. Esityksen mukaan rangaistuksen mittaamisen koventamisperusteisiin lisättäisiin maininta rikoksen tekemisestä uhrin sukupuoleen perustuvasta vaikuttimesta. Lisäksi oikeushenkilön rangaistusvastuuta törkeästä kunnianloukkauksesta ja laittomasta uhkauksesta koskeviin säännöksiin lisättäisiin nimenomainen maininta tekojen tekemisestä kohteen sukupuoleen perustuvasta vaikuttimesta. Maininta sukupuolesta teon vaikuttimena lisättäisiin myös julkista kehottamista rikokseen koskevaan oikeushenkilön rangaistusvastuusäännökseen silloin, kun rikos, johon kehotetaan tai houkutellaan, olisi törkeä kunnianloukkaus tai laiton uhkaus.
>
> Hallituksen esityksen tavoitteena on korostaa sellaisten tekojen moitittavuutta, joiden vaikuttimena on sukupuoleen perustuva viha. Lisäksi tavoitteena on puuttua nykyistä vahvemmin järjestelmälliseen häirintään, uhkailuun ja maalittamiseen, joka uhkaa sananvapautta, viranomaistoimintaa, tutkimusta ja tiedonvälitystä.

Pidän esityksessä mainittuja tavoitteita hyväksyttävinä.

> Esityksen mukaan sukupuoleen perustuva vaikutin voidaan jo voimassa olevan lain mukaan ottaa huomioon rikoslain 6 luvun 4 §:n mukaisena yleisenä rangaistuksen mittaamisperusteena tai rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 4 kohdassa mainittuihin vaikuttimiin rinnastettavana muuna vaikuttimena.

Käytännössä näin on jo pitkään vakiintuneesti tehty ensin mainitun yleisen mittaamisperusteen sisällä. Käytännössä 6 luvun 5 §:n 1 momentin 4) kohdan soveltaminen on jäänyt kaikkien vaikuttimien osalta vähäiseksi. Ehdotettu muutos ei siten tosiasiallisesti laajentaisi koventamisperusteiden soveltamisalaa, mutta saattaisi selkeyttää sitä.

> Hallituksen esityksen mukaan ” Sukupuoleen liittyvän vihapuheen osalta rikoslain säännöksistä soveltuvat yleensä kunnianloukkaus tai yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen. Myös laittoman uhkauksen edellytykset täyttävillä seksuaalisuuteen liittyvillä rikoksilla kuten raiskauksella uhkaaminen voivat ilmentää koventamisperusteen soveltamisen edellyttämää sukupuoleen liittyvää vihaa.”

Esityksessä ei kuitenkaan tuoda esille millainen konkreettinen teko voisi tulla käytännössä koventamisperusteena sovellettavaksi.

Ongelmallista on se, että sukupuoleen perustuvat vaikuttimet voivat olla käytännössä vaikeasti eroteltavissa muista vaikuttimista ja niihin voi sisältyä merkittäviä näyttöön liittyviä haasteita.

> Hallituksen esityksessä nimenomaisesti todetaan, että ”Panettelevat ja solvaavat sukupuoleen liittyvät ilmaisut eivät siten sellaisenaan automaattisesti ilmentäisi koventamisperusteen soveltamisen edellyttämää tiettyyn sukupuoleen kohdistuvaa vihavaikutinta, vaikka nimittely voikin olla kunniaa loukkaavaa. Käytännössä sukupuoleen liittyvään nimittelyyn useinkin syyllistytään mielenkuohussa, jonka alkuperäinen syy ja vaikutin voi olla muu kuin yleinen sukupuoleen kohdistuva viha. Sukupuolta teon vaikuttimena koskevan koventamisperusteen soveltamisen kynnyksen on siten perusteltua olla näissä tapauksissa korkea.”

Tämä voi johtaa siihen, että uudistuksen soveltaminen lainkäytössä jää jatkossakin vähäiseksi.

Koventamisperusteeseen keskittyvä sääntely ei korjaa esimerkiksi vihapuheisiin liittyviä lainsoveltamisongelmia. Mikäli tekoa ei voida pitää minkään voimassa olevan rikostunnusmerkistön mukaisena, eikä siten rikoksena, ei koventamisperusteen selkeyttämisellä tai oikeushenkilön rangaistusvastuun laajentamisella ole tosiasiallista vaikutusta.

Tavoitteen toteuttamista voi hankaloittaa myös se, että maalittaminen ja järjestelmällinen häirintä ei välttämättä koske kaikkia sukupuolen edustajia vaan kohdistuu heidän sisällään tiettyyn ryhmään. Voidaanko silloin sanoa, että vaikuttimena on sukupuoli?

> Esityksen mukaan sukupuoleen liittyvästä vaikuttimesta tehdyt rauhaa, kunniaa tai yksityisyyttä loukkaavat rikokset (esimerkiksi laiton uhkaus, vainoaminen) taikka omaisuuden vahingoittaminen ovat myös erityisen haitallisia, jos niiden kohteeksi joutuminen aiheuttaa sen, että tekojen kohde ei enää halua osallistua julkiseen keskusteluun taikka välttelee tietyn aiheiden käsittelyä julkisuudessa (niin sanottu chilling effect).

Tällaiset teot voivat myös vaikeuttaa tekojen kohteeksi joutuneiden tai heihin samaistuvien hakeutumista tiettyihin julkisiin virkoihin.

Ehdotettu lakiesitys edellyttää tuomareiden kouluttamista. Nykyiset koulutusresurssit ovat tähän riittämättömät.

Lakiesitys on kannatettava.

Tuuli Vänskä

käräjätuomari, Pirkanmaan käräjäoikeus